

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-12>

УДК 368.025.6:368.023.1(045)

УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМИ РИЗИКАМИ СТРАХОВИКА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ «УСГ»)

INSURANCE RISK MANAGEMENT OF THE INSURER (ACCORDING TO THE MATERIALS OF THE INSURANCE COMPANY «USG»)

Владика Юлія Павлівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7260-5146>

Шубіна Ірина Олександрівна

студентка,
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4941-483X>

Vladyka Yuliia, Shubina Iryna
National Aviation University

У даній статті було досліджено управління страховими ризиками на прикладі вітчизняної страхової компанії «УСГ». Для початку було проведено дослідження фінансової безпеки страхового ринку, як одного із індикаторів виникнення ризиків. Нами було визначено, що український страховий ринок має негативні показники фінансової безпеки, що в підсумку позначається на скорочення кількості страхових компаній та деградацію ринку. Наступним було визначено теоретичні основи ідентифікації ризиків в страхових компаніях та проведено характеристику системи управління ризиками. Нами було визначено, що основними ризиками в страхових компаніях є неспроможність виплатити страхові компенсації та розгортання війни в Україні. В підсумковій частині статті були проаналізовані основні фінансові показники діяльності СК «УСГ». Досліджено, що в період війни компанія отримала збільшення чистого прибутку, що засвідчує ефективність її менеджменту. Такий результат є ознакою ефективної системи управління ризиками, яку ми і пропонуємо дослідити. Досліджена система управління ризиками, яку використовує компанія в своїй діяльності дала змогу зрозуміти особливості управління ризиками в компаніях.

Ключові слова: страхові ризики, ВВП, фінансова безпека, система управління ризиками, фінансові показники, страхування.

This article examines insurance risk management using the example of the domestic insurance company USG. To begin with, a study was conducted on the financial security of the insurance market as one of the indicators of risk occurrence. We have determined that the Ukrainian insurance market has negative indicators of financial security, which ultimately affects the reduction in the number of insurance companies and the degradation of the market. Next, the theoretical foundations for identifying risks in insurance companies were determined and the risk management system was characterized. We have determined that the main risks of insurance companies are the inability to pay insurance compensation and the outbreak of war in Ukraine. It has been determined that the risk management system of insurance organizations provides for the identification and specification of risks, the definition of goals and methods of risk management, the formation and development of the actual operational risk management system. A certain formalization of the formation and functioning of insurance risk management systems is necessary based on the specifics of management determined by the forms and types of insurance, products, regional aspects, etc. In the final part of the floor, the main monetary characteristics of the activities of IC "USG" were analyzed. It was studied that during the war the company received an increase in net profit, earned bonuses and gross profit, which indicates that, despite the war, the company's management not only did not lose its profits, but also increased them. This result is a sign of an effective risk management system, which we propose to study. The studied risk management system used by the company in its activities made it possible to understand the features of risk management in companies. An independent procedure for applying risk assessment methods and assessing the effectiveness of risk management in the USG Insurance Company has been determined, which is reflected in the instructions for conducting inspections, the assessment results are recorded in working documents, as well as planning principles, programs and timing of inspections.

Keywords: insurance risks, GDP, financial security, risk management system, financial indicators, insurance.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні страхова діяльність України працює в нестабільному середовищі і залежить від різних факторів, які впливають на діяльність страхових компаній. Водночас в умовах невизначеності і соціально-економічної нестабільності саме грамотно вибудована система управління страховими ризиками допомагає приймати ефективні управлінські рішення, що призводять до досягнення довгострокових стратегічних цілей. Саме застосування ефективної системи управління ризиками є одним із основних рішень для компанії, яка прагне зростати на ринку. Ось чому дослідження особливостей управління страховими ризиками в страхових компаній є актуальною темою для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематика управління страховими ризиками в страхових компаніях є вельми актуальною та досліджується відомими українськими науковцями, такими як: Ваніна Д. А. [8], Шевчук О. О., Гулик М. І. [9], Братюк В. П. [6], та ін..

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити особливості управління страховими ризиками на прикладі страхової компанії «УСГ».

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб отримати інформацію про управління страховими ризиками страховика, пропонуємо дослідити рівень фінансової безпеки страхового ринку України.

Фінансова безпека страхового ринку характеризується показниками та залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників та визначається фінансовою результативністю та ефективністю діяльності. Основні індикатори стану фінансової безпеки страхового ринку, рекомендовані Мінекономрозвитку України [1; 2], наведено на рисунку 1.

Розраховані кількісні значення показників фінансової безпеки страхового ринку наведено на рис. 2.

На основі аналізу рисунка 2, видно що в 2021 році показник проникнення страхування склав 1,4%, що є на 0,1% меншим в порівнянні з минулими роками. Даний індикатор визначає, що рівень фінансової безпеки страхового

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Показник	Порогове значення	Сутність
<ul style="list-style-type: none"> • Показник проникнення страхування, % • Показник щільності страхування, дол. США • Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, % • Рівень страхових виплат, % • Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, % • Частка надходжень страхових премій трьох найбільших СК у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), % 	<ul style="list-style-type: none"> • 8-12 • Не менше 140 • Не менше 30 • Не менше 30 • Не більше 25 • 10-30 	<ul style="list-style-type: none"> • Це співвідношення обсягу страхових премій та ВВП, що дає оцінку впливу страхування на соціально-економічний розвиток країни • Це сума страхових премій у розрахунку на душу населення, що свідчить про рівень споживання страхових послуг у країні • Показник дає можливість зробити висновки про рівень соціальної захищеності населення • Це співвідношення страхових виплат до суми отриманих премій, що впливає на довіру споживачів до страхових продуктів, які пропонуються на ринку • Показник відображає питому вагу страхових премій по ризиках, що передані в перестраховування нерезидентам • Показник дає можливість оцінити рівень монополізації страхового ринку

Рис. 1. Основні індикатори стану фінансової безпеки страхового ринку України

Джерело: сформовано автором на основі даних [1; 2; 3]

Рис. 2. Динаміка кількісних значень показників фінансової безпеки страхового ринку України

Джерело: сформовано автором на основі даних [3]

ринку України є незадовільним. До прикладу в країнах із ринковою економікою частка страхування складає до 10% ВВП, в той час як у нашій країні даний показник є меншим 2% при його пороговому значенні 8–12%. Маючи такі низькі значення, страхування не відіграє важливого значення в економіці України.

Наступним проаналізуємо такий показник фінансової безпеки як «щільність страхування», позитивна динаміка якого спостерігається протягом 2019–2021 рр. Станом на 2021 рік даний показник збільшився на 10,63 дол. в порівнянні з 2020 роком. Проте, незважаючи на такі позитивні зміни, загалом можна констатувати низький рівень поширення страхових послуг, тому що показник щільності страхування за аналізований період не відповідав своєму пороговому значенню.

В процесі аналізу фінансової безпеки страхового ринку визначено, що його рівень є надзвичайно низьким. Показниками цього є низька частка страхових премій щодо ВВП, низький рівень страхових виплат та мізерна частка страхування життя в загальному обсязі страхових премій. Динамічний розвиток українського страхового ринку має забезпечуватись підтримкою зі сторони держави та на

основі досвіду зарубіжних країн. Нами визначено, що фінансова безпека являється основою страхового ринку і нашій країні потрібно збільшувати частку страхування у ВВП шляхом залучення інвестицій.

Саме загроза фінансовій безпеці і є ключовим ризиком ринку страхування України, який мінімізувати може держава спільно з компаніями.

Зміни якості та наслідків реалізації політичних та, відповідно, економічних системних ризиків багато в чому визначають функціонування та розвиток українського страхового бізнесу. Різка обтяження ризикової ситуації страховиків ззовні ставить під сумнів можливість формування достатніх систем управління ризиками компаній, адекватного реагування на ризикові впливи та зміцнення фінансової стійкості.

Основними глобальними ризиками визнаються міждержавні конфлікти, кліматичні зміни та водні кризи, швидкість поширення інфекційних захворювань, безробіття, кібератаки, геополітичні ризики зброї масової поразки, терористичні атаки, політична та соціальна нестабільність [4]. Учасники страхового ринку в рівній, а іноді і більшій мірі

схильні до суперечливого розвитку економічної та політичної взаємодії «мережових спільнот – держав, корпорацій, громадських організацій переважно в конфліктогенних формах», що обумовлено ризиками як предметом їх безпосередньої діяльності.

У 2022 році 88 компаній залишили український страховий ринок через військові дії РФ, детальніше динаміка кількості страхових компаній наведена на рисунку 3.

Відхід страхових компаній – це скорочення пропозиції, обмеження регіонального доступу до страхових мереж та продуктів, скорочення робочих місць страховиків. З іншого боку, це невиконані страхові зобов'язання, а при передачі страхового портфеля іншому страховику – додаткові витрати та нові комплекси ризиків для страхувальників.

Для надійності страхових компаній на законодавчому рівні встановлюються вимоги (рис. 4).

Основними ризиками, які значно впливають на існування та розвиток страхової компанії, останнім часом стають зовнішні системні ризики – політичні, інфляційні, валютні, кредитні, до яких додаються фактори, які ризиками можна назвати з великою часткою умовності, тим не менш, для багатьох компаній вони є такими.

Одночасно поряд із зовнішніми системними ризиками істотно знижують стійкість ринку керовані ризики – низька якість страхових активів, ігнорування зворотного зв'язку зі споживачами, тяжкі процеси врегулювання збитків, невиправдано високі комісійні винагороди.

Внутрішні та зовнішні ризики страховиків трансформуються в єдиний ризик зниження

фінансової стійкості, і відповідно основними гарантіями забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страховиків є [6, с. 20]: економічно обґрунтовані страхові тарифи; сформовані страхові резерви; кошти страхових резервів, достатні для виконання зобов'язань зі страхування, страхування, перестраховування, взаємного страхування; власні кошти (капітал); перестраховування.

Страховики повинні мати повністю сплачений статутний капітал розміром не нижче встановленого відповідно до закону мінімального розміру статутного капіталу.

Системи попередження та алгоритм дій щодо прояву системних ризиків та глобальних дисбалансів не побудовані ні на мережових, ні на рівнях країни. Проте не можна принаймні не робити спроб реагувати на керовані внутрішні ризики компаній і частково – на ризики взаємодій контрагентів, у нашому випадку – учасників страхових відносин.

Система управління ризиками страхових організацій передбачає ідентифікацію та специфікацію ризиків, визначення цілей та методів управління ризиками, формування та розвиток власне операційної системи управління ризиками. Необхідна певна формалізація формування та функціонування страхових систем управління ризиками з урахуванням специфіки управління, обумовленої формами та видами страхування, продуктами, регіональними аспектами, тощо.

Етапи формування комплексних страхових систем управління ризиками наведені на рис. 5.

На всіх зазначених етапах слід здійснювати максимально можливу взаємодію з:

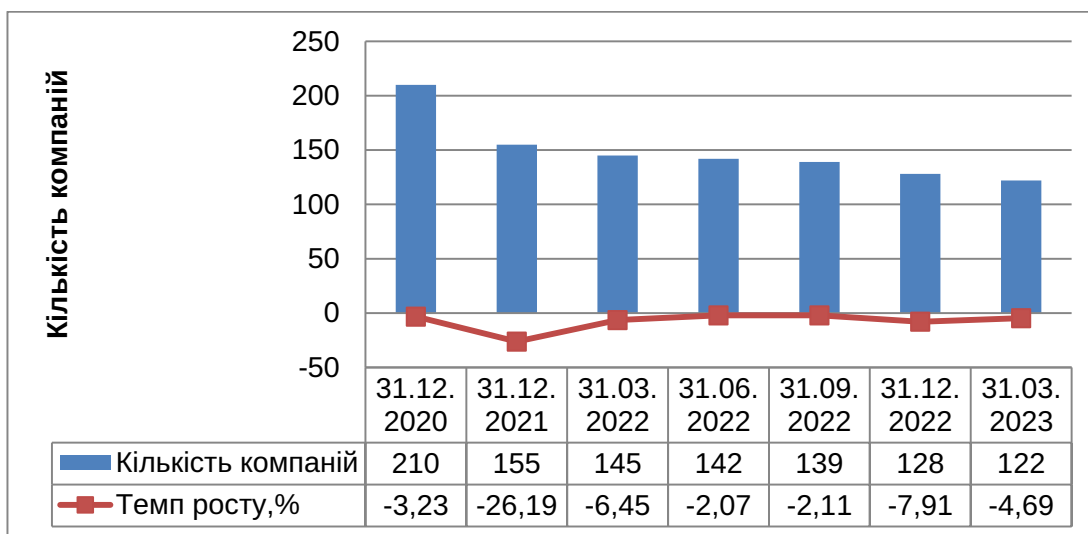

Рис. 3. Динаміка страхових компаній в Україні за період 2020–2022 рр.

Джерело: сформовано автором на основі даних [5]

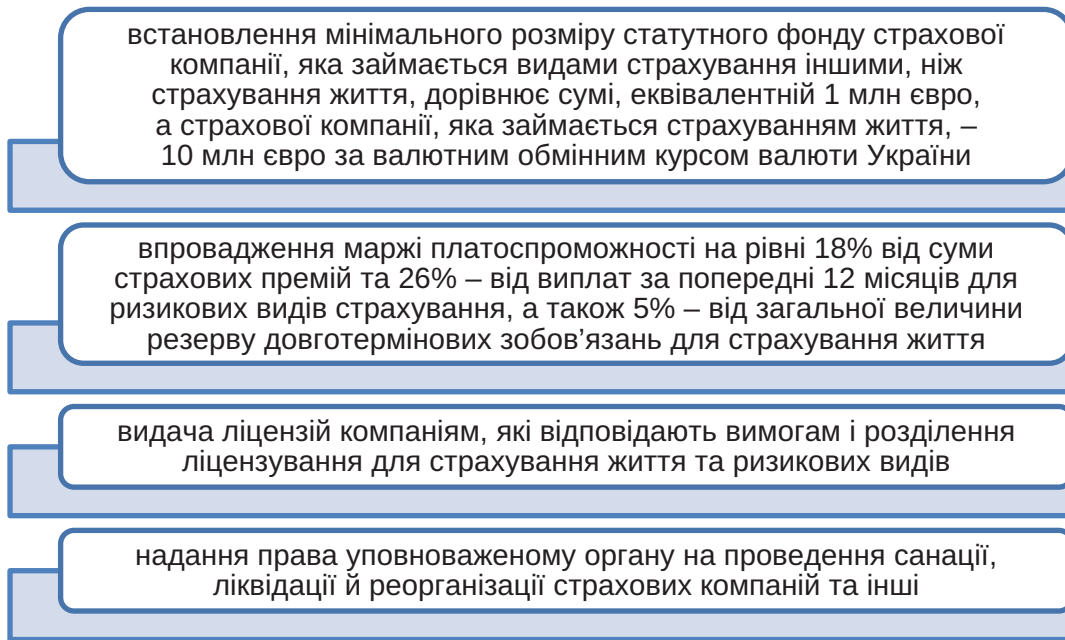

Рис. 4. Законодавчі вимоги надійності страхового ринку України

Джерело: сформовано автором на основі даних [7]

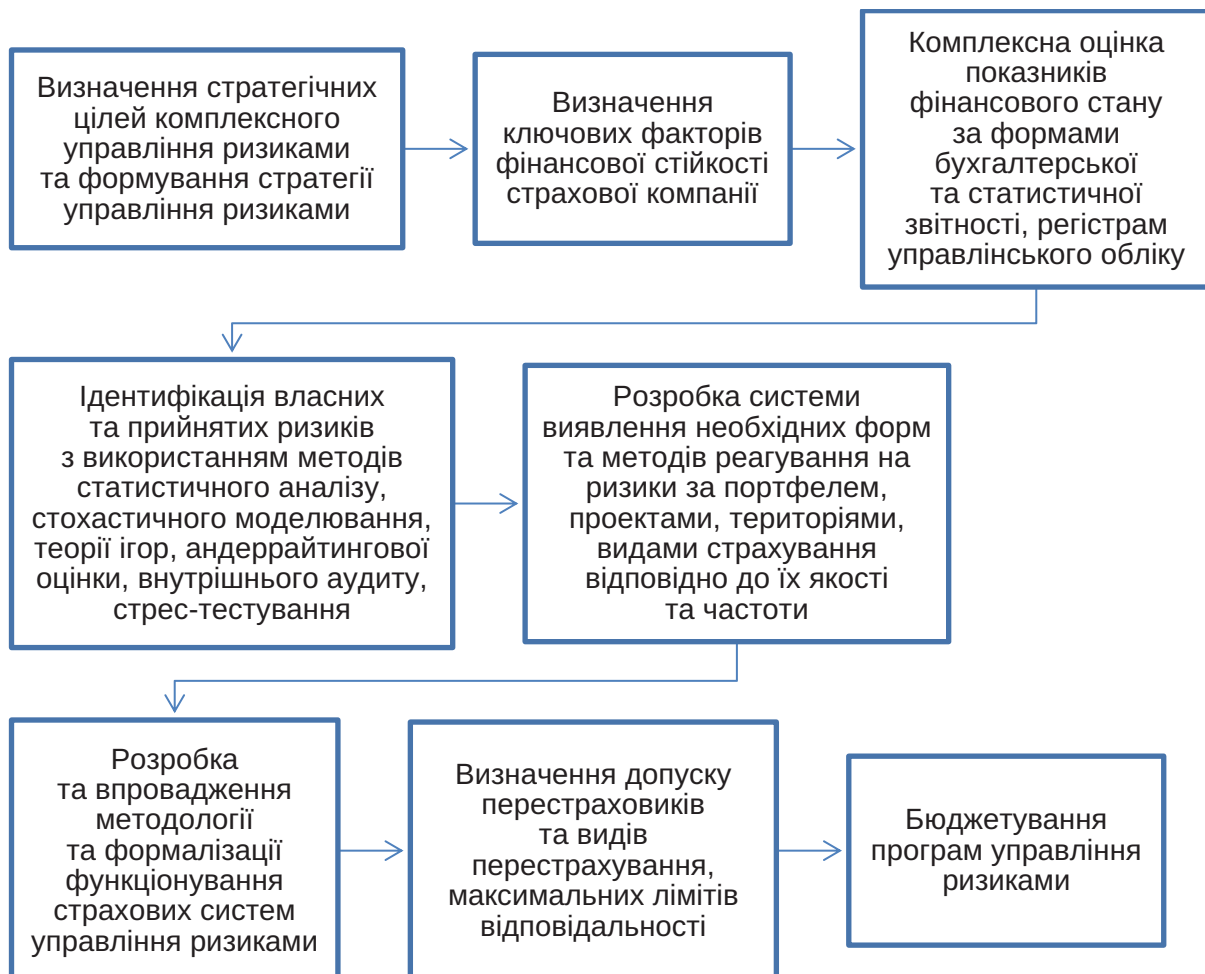

Рис. 5. Етапи формування системи управління в ризиками в страховій компанії

Джерело: сформовано автором на основі даних [8]

1. Внутрішніми структурами: андеррайтинг; системи інформаційної безпеки; фінансові служби.

2. Зовнішніми партнерами: перестраховики; страховики; брокери; сюрвеєри; оцінювачі; професійні об'єднання; органи страхового нагляду.

У процесі формування комплексних страхових програм страхувальниками найбільш рухливими факторами, що впливають на участь страхових компаній та розвиток страхових відносин та можливими до взаємодії зі страховиком, є [9]: оцінка страхових програм; розрахунок економічного ефекту від страхування; моніторинг фінансової кон'юнктури страховиків та перестраховиків; оцінка адекватності та впливу результатів звітів професійних оцінювачів на обсяг та якість страхового покриття; оцінка превентивних програм.

Додаткові вимоги страхувальника до страхової компанії (які зазвичай висуваються кредитними установами одночасно з нормативними вимогами щодо фінансового стану) можуть бути пред'явлені до таких показників, як маржа платоспроможності, капітал, перестраховики, страхова історія, тарифні ставки, франшиза, максимальний ліміт, вилучення.

Така стандартизація та формалізація процесів управління ризиками дозволяє створити комплексні системи управління ризиками для зміцнення фінансової стійкості страхової організації.

Наступним дослідимо основні фінансові показники діяльності СК «УСГ» (табл. 1) та запропонуємо для компанії ефективну систему управління страховими ризиками в умовах війни в Україні, що допоможе керівництву отримати позитивні результати.

Як ми бачимо в період 2022 року СК «УСГ» отримала збільшення чистого прибутку, зароблених премій та валового прибутку, що свідчить про те, що незважаючи на війну керівництво компанії не тільки не втратило свої прибутки, але й примножило їх. Такий результат є ознакою ефективної системи управління ризиками, яку ми і пропонуємо дослідити.

У консолідованій звітності СК «УСГ» у розділі «Управління страховим ризиком» наведено опис страхових послуг, цілі та політику управління ризиками для мінімізації страхових ризиків. У процесі здійснення основної страхової діяльності СК «УСГ» приймає на себе ризик виникнення збитків від фізичних осіб та організацій, які безпосередньо схильні до ризику (ризик заподіяння шкоди майну, настання громадянської відповідальності, нещасного випадку). СК «УСГ» схильна до невизначеності щодо моменту виплати страхового відшкодування та серйозності збитків за умовами договорів страхування. Основним страховим ризиком визнається те, що частота та розмір збитків перевищуватимуть очікування. Також зазначено, що СК «УСГ» схильна до ринкового ризику у зв'язку зі здійсненням страхової та інвестиційної діяльності.

СК «УСГ» керує страховим ризиком за допомогою наступних методів (рис. 6).

Стратегія андеррайтингу передбачає диверсифікацію портфеля страхових продуктів за категоріями ризиків та кількістю полісів. Основним методом диверсифікації страхового ризику є управління ризиком на основі регулювання тарифної політики.

Страхові тарифи встановлюються на основі аналізу факторів:

Таблиця 1

Аналіз основних показників діяльності СК «УСГ» за період 2021 та 2022 рр.

Основні показники	2021	2022	Абсолютне відношення (+;-)	Темп росту, %
Статутний капітал	278659,5	278659,5	0	0
Активи	1944328	3437765	1493437,3	76,81
Страхові платежі	2347065	3167510	820445	34,96
Страхові виплати	2791624	787592,3	-2004031,7	-71,79
Страхові резерви	2144330	2140410	-3919,9	-0,18
Чисті зароблені страхові премії	1494200	1919204	425004	28,44
Премії підписані, валова сума	2347065	3167510	820445	34,96
Валовий прибуток	745862	1176243	430381	57,70
Чистий прибуток	21205	85011	63806	300,90

Джерело: сформовано автором на основі даних [11]

- очікуваний коефіцієнт збитків на основі аналізу аналогічних продуктів на ринку;
- комісійна ставка на підставі аналізу прибутковості продукту та аналогічних комісійних ставок на ринку;
- аналіз середніх ринкових страхових тарифів.

У консолідованій звітності СК «УСГ» визначено використання факультативного пропорційного та облігаторного пропорційного та непропорційного перестраховання з метою контролю ризику збитків та захисту власного капіталу. Окремо виділено кредитний ризик вихідного перестраховання, для контролю якого передбачаються моніторинг фінансового стану перестраховальників на постійній основі та перевірка операцій перестрахову-

вання на періодичній основі, щорічне затвердження лімітів на перестраховання.

Також за основними страховими продуктами визначено методи управління ризиком (рис. 7).

Управління небажаною концентрацією ризиків здійснюється належними процедурами андеррайтингу та перестрахованням.

В описі системи управління ризиками СК «УСГ» зазначено, що служба внутрішнього аудиту (СВА) виявляє та оцінює ризики, властиві бізнес-процесам, оцінює ефективність управління ризиками в рамках бізнес-процесів, виробляє відповідні рекомендації щодо результатів оцінки. Відображено умови суцільної перевірки, коли має місце суттєвий ризик, а інші методи відбору елементів

Рис. 6. Характеристика основних методів управління ризиками в СК «УСГ»

Джерело: сформовано автором

автостраховання	• контроль витрат на ремонт
страхування майна	• контроль за преміями та перестраховання
страхування від нещасних випадків	• контроль за преміями
медичне страхування	• перевага корпоративним клієнтам

Рис. 7. Методи управління ризиками в СК «УСГ» за основними страховими продуктами

Джерело: сформовано автором

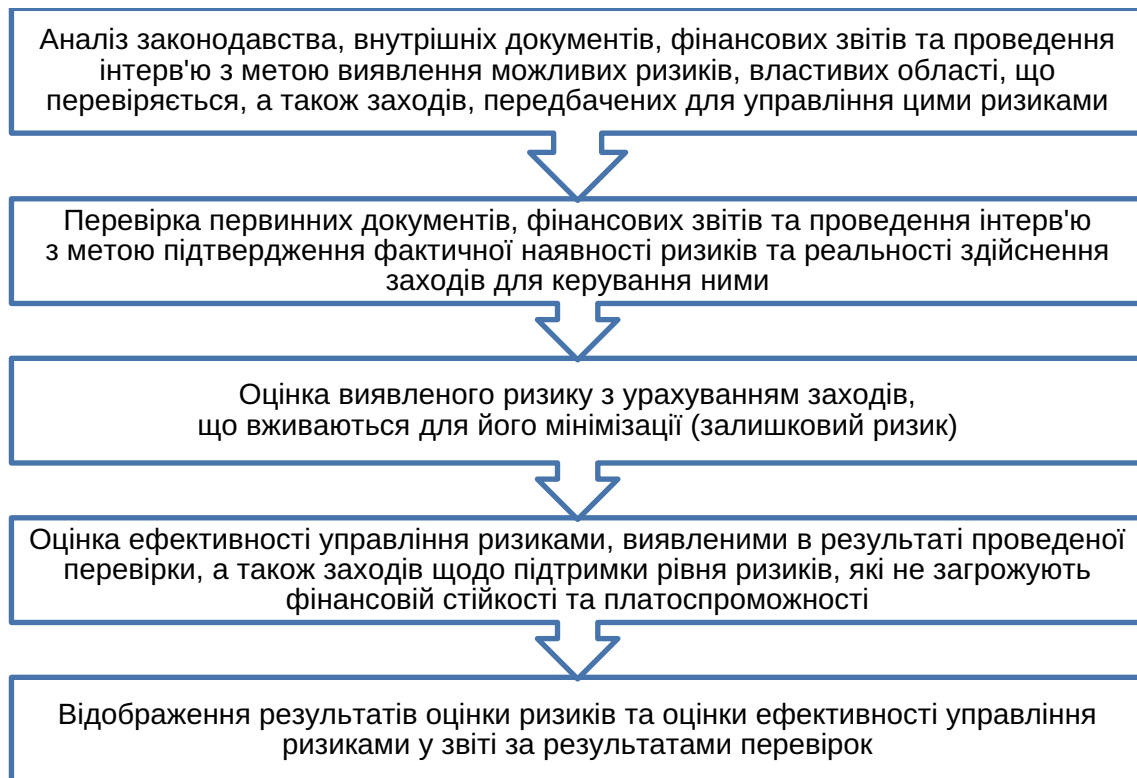

Рис. 8. Основні етапи ефективності управління ризиками в СК «УСГ»

Джерело: сформовано автором

для тестування не забезпечують отримання достатніх належних аудиторських доказів. Оцінка ризиків та оцінка ефективності управління ризиками в СК «УСГ» здійснюється у п'ять етапів (рис. 8).

Визначено самостійний порядок застосування методів оцінки ризиків та оцінки ефективності управління ризиками в СК «УСГ», що відображається в інструкціях з проведення перевірок, результати оцінок фіксуються у робочих документах СВА, а також принципи планування, програми та терміни перевірок.

Таким чином, вітчизняні страховики більшою чи меншою мірою формують та розвивають системи управління ризиками, причому

не лише прийнятими від страхувальників та технічними, а й власними як ординарні суб'єкти господарської діяльності.

Висновки із цього дослідження і дальші перспективи в цьому напрямку. У висновку можна сказати, що страхові ризики є основними при впливі на результат фінансово-господарську діяльність страхової компанії. Страховим компаніям потрібно максимально точно підходити до виявлення ризиків та оцінки ступеня їх впливу, а отже після до побудови системи по їх мінімізації. Саме створення ефективної системи управління ризиками дозволить страховій компанії не тільки залишитись на ринку, але й зростати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Полторак А. С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізаційних змін: теорія, методологія, практика: монографія. М.: МНАУ, 2019. 536 с.
2. Ситник Н. С., Кравцова О. В. Оцінка фінансової безпеки страхового ринку в сучасних умовах. *Бізнес інформ.* № 10. 2019. С. 219–225.
3. Статистика страхового ринку України. URL: <http://forinsurer.com/stat/> (дата звернення: 11.09.2023).
4. Global Risks 2015. Insight report. World Economic Forum. Geneva Switzerland.
5. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 11.09.2023).
6. Братюк В. П. Сучасні реалії в Україні та страховий ринок. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклик.* Мукачево: МДУ, 2022. С. 19–21.

7. Лука П. В. Модернізація ринку страхування України в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/271> (дата звернення: 12.09.2023).
8. Ваніна Д. А. Методи управління ризиками в страхових організаціях. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. № 3. С. 16–28.
9. Шевчук О. О., Гулик М. І. Методи оцінювання ризиків у страховій діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 26. С. 291–299.
10. Фінансова звітність компанії УСГ (2023), URL: <https://www.usg.ua/about/financial-information/financial-statements> (дата звернення: 13.09.2023).

REFERENCES:

1. Poltorak A. S. (2019) *Finansova bezpeka derzhavy v umovakh hlobalizatsiinykh zmin: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia* [Financial security of the state in the conditions of globalization changes: theory, methodology, practice: monograph]. M.: MNAU, 536 p. (in Ukrainian)
2. Sytnyk N. S., Kravtsova O. V. (2019) Otsinka finansovoi bezpeky strakhovoho rynku v suchasnykh umovakh [Assessment of financial security of the insurance market in modern conditions]. *Biznes inform* [Business inform]. № 10, pp. 219–225. (in Ukrainian)
3. Statystyka strakhovoho rynku Ukrainy [Statistics of the insurance market of Ukraine]. Available at: <http://forinsurer.com/stat/> (accessed September 11, 2023).
4. Global Risks 2015. Insight report. World Economic Forum. Geneva Switzerland.
5. Ofitsiynyi sait NBU [The official website of the NBU]. Available at: <https://bank.gov.ua> (accessed September 11, 2023).
6. Bratiuk V. P. (2022) Suchasni realii v Ukraini ta strakhovyi rynek [Modern realities in Ukraine and the insurance market]. Zbirnyk tez dopovidei IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. *Upravlinnia sotsialno-ekonomichnyimi transformatsiiami hospodarskykh protsesiv: realii i vykyk*. Mukachevo: MDU, pp. 19–21. (in Ukrainian)
7. Luka P.V. (2021) Modernizatsiia rynku strakhuvannia Ukrainy v umovakh pandemii COVID-19 [Modernization of the insurance market of Ukraine in the conditions of the COVID-19 pandemic]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and society]. № 25. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/271> (accessed September 12, 2023). (in Ukrainian)
8. Vanina D. A. (2015) Metody upravlinnia ryzykamy v strakhovykh orhanizatsiakh [Methods of risk management in insurance organizations]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu* [Scientific Bulletin of Odessa National Economic University]. № 3, pp. 16–28. (in Ukrainian)
9. Shevchuk O.O., Hulyk M.I. (2016) Metody otsiniuvannia ryzykiv u strakhovii diialnosti [Risk assessment methods in insurance activity]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific bulletin of NLTU of Ukraine]. № 26, pp. 291–299. (in Ukrainian)
10. Finansova zvitnist kompanii USH [Financial statements of the USG company] (2023). Available at: <https://www.usg.ua/about/financial-information/financial-statements> (accessed September 13, 2023).